

Výzkumný ústav stavebních hmot, a.s.
Hněvkovského, č.p. 30, or. 65, 617 00 BRNO
zapsaná v OR u krajského soudu v Brně, oddíl B, vložka 3470

Aktivační energie rozkladu vápenců a její souvislost s ostatními vlastnostmi vápenců

Ing. Radovan Nečas
Mgr. Miroslav Hroza

„Vápno, cement, ekologie“
Hotel Skalský dvůr 17. – 19. 5. 2010

Sledování rychlosti rozkladu vápence

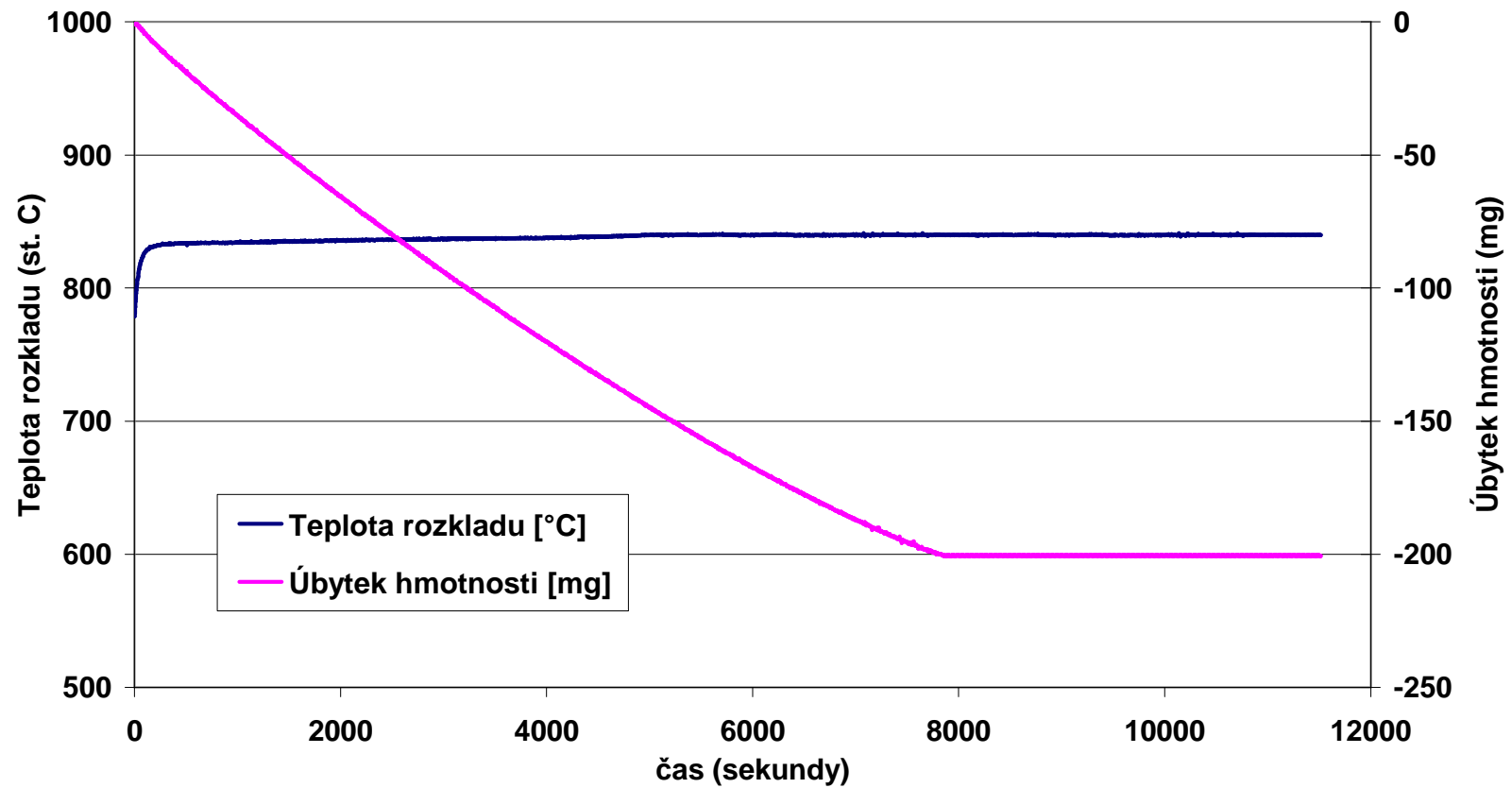
- Rozklad vápence resp. uhličitanu vápenatého v něm obsaženého probíhá podle všeobecně známé rovnice

- Byla sledována rychlost tohoto rozkladu pomocí **DTA**, nebyl však použit klasický postup s lineárním nárůstem teploty, ale teplota byla udržována během rozkladu na konstantní hodnotě – **izotermický ohřev**.
- Byla použita aparatura Netzsch STA 429 v izotermickém režimu při 5 různých teplotách v **teplotní oblasti 800 – 1000°C**. Vzorky byly zdrobněny pod 0,09 mm.
- Byly zkoušeny vzorky vysokoprocenních vápenců z různých lokalit.

Průběh rozkladu vápence

Vitošov vz. 51 - průběh rozkladu vápence

Úbytek hmotnosti vzorku je **téměř lineární**. Termický rozklad CaCO_3 lze tedy formálně považovat za **reakci tzv. nultého řádu**. Proces lze popsat diferenciální rovnicí

$$v_{\text{CaCO}_3} = -\frac{dc_{\text{CaCO}_3}}{dt} = k$$

kde v_{CaCO_3} je rychlost rozkladu CaCO_3 (s^{-1})
 c_{CaCO_3} je aktuální koncentrace CaCO_3 (–)
 t je čas (s)

k je tzv. rychlostní konstanta reakce. Ve skutečnosti nejde o konstantu, ale o proměnnou závislou na teplotě a na přítomnosti katalyzátorů (s^{-1})

Vyřešením rovnice a dosazením počátečních podmínek jednotkové výchozí koncentrace CaCO_3 dostaneme vztah pro okamžitou koncentraci CaCO_3

$$c_{\text{CaCO}_3} = -k \cdot t + c_{\text{CaCO}_3}(0) = 1 - k \cdot t$$

Pro **poločás reakce** (dobu, za kterou klesne koncentrace CaCO_3 na polovinu) platí z předchozí rovnice vztah

$$t_{1/2} = \frac{1}{2k}$$

Reakce je ukončena v čase $2 t_{1/2}$, kdy koncentrace výchozí látky klesne na nulu.

Závislost rychlostní konstanty k na teplotě je dána **Arrheniovým vztahem**

$$k = A \cdot \exp\left(-\frac{E_A}{RT}\right)$$

kde A je frekvenční (též zvaný předexponenciální) faktor (s^{-1})

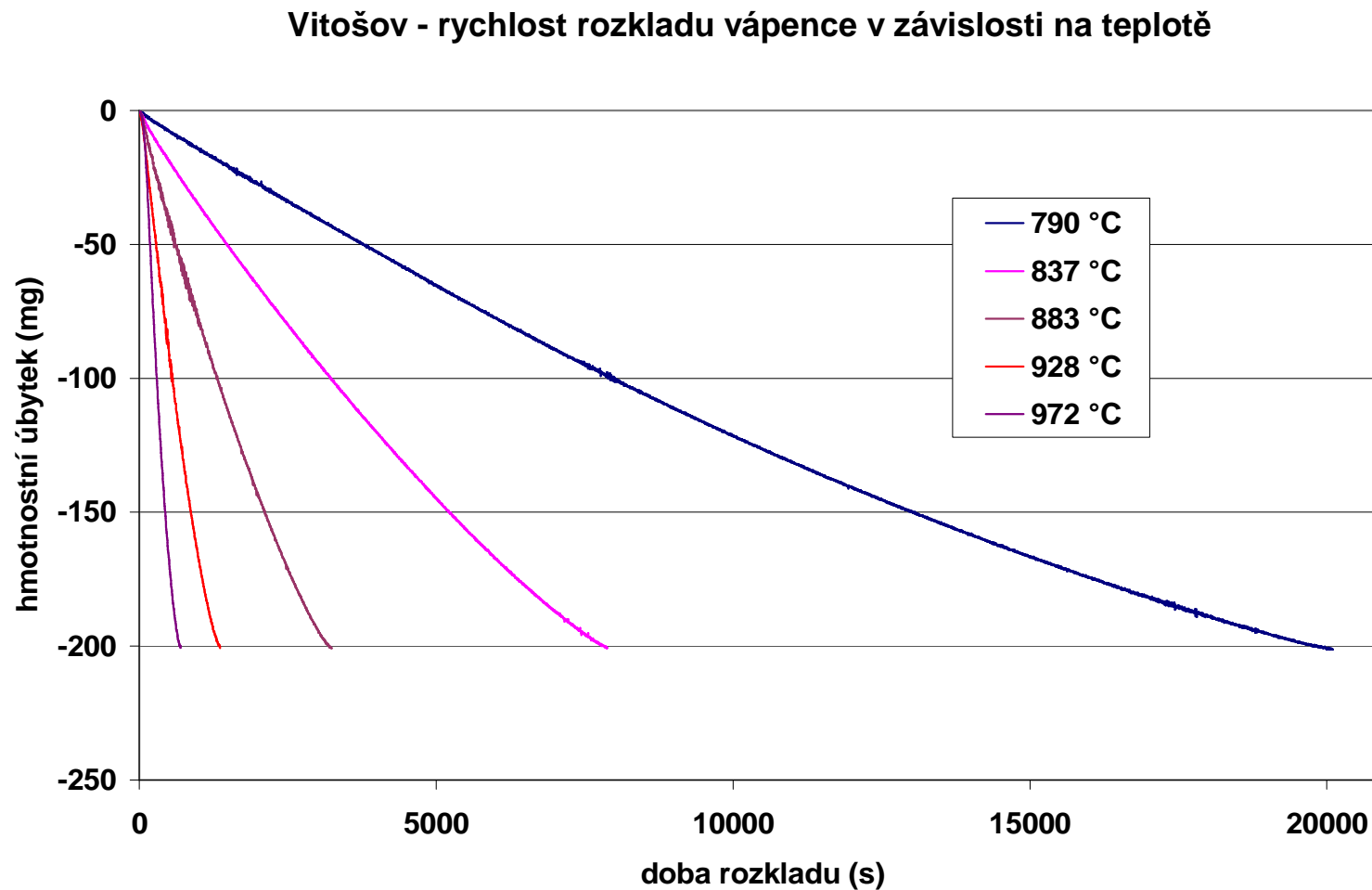
E_A je aktivační energie ($\text{J}\cdot\text{mol}^{-1}$)

T je absolutní teplota (K)

R je univerzální plynová konstanta ($8,31433 \text{ J}\cdot\text{mol}^{-1}\cdot\text{K}^{-1}$)

Experimentální část

Byly sledovány průběhy rozkladů vysokoprocentních vápenců při 5 různých teplotách rozkladu. Stupeň konverze CaCO_3 na CaO byl měřen pomocí DTA z úbytku hmotnosti.

Stanovení poločasu reakce a aktivační energie

Abychom se vyhnuli přechodové době, kdy teplota vzorku není dosud ustálena, využili jsme **lineárního průběhu konverze** a poločas byl stanoven jako doba, kdy úbytek hmotnosti **klesne z 25% na 75% úbytku maximálního**. Z poločasu reakce pak vypočteme rychlostní konstantu k .

Logaritmováním Arrheniovy rovnice dostaneme vztah

$$\ln(k) = \ln(A) - \frac{E_A}{R} \cdot \frac{1}{T}$$

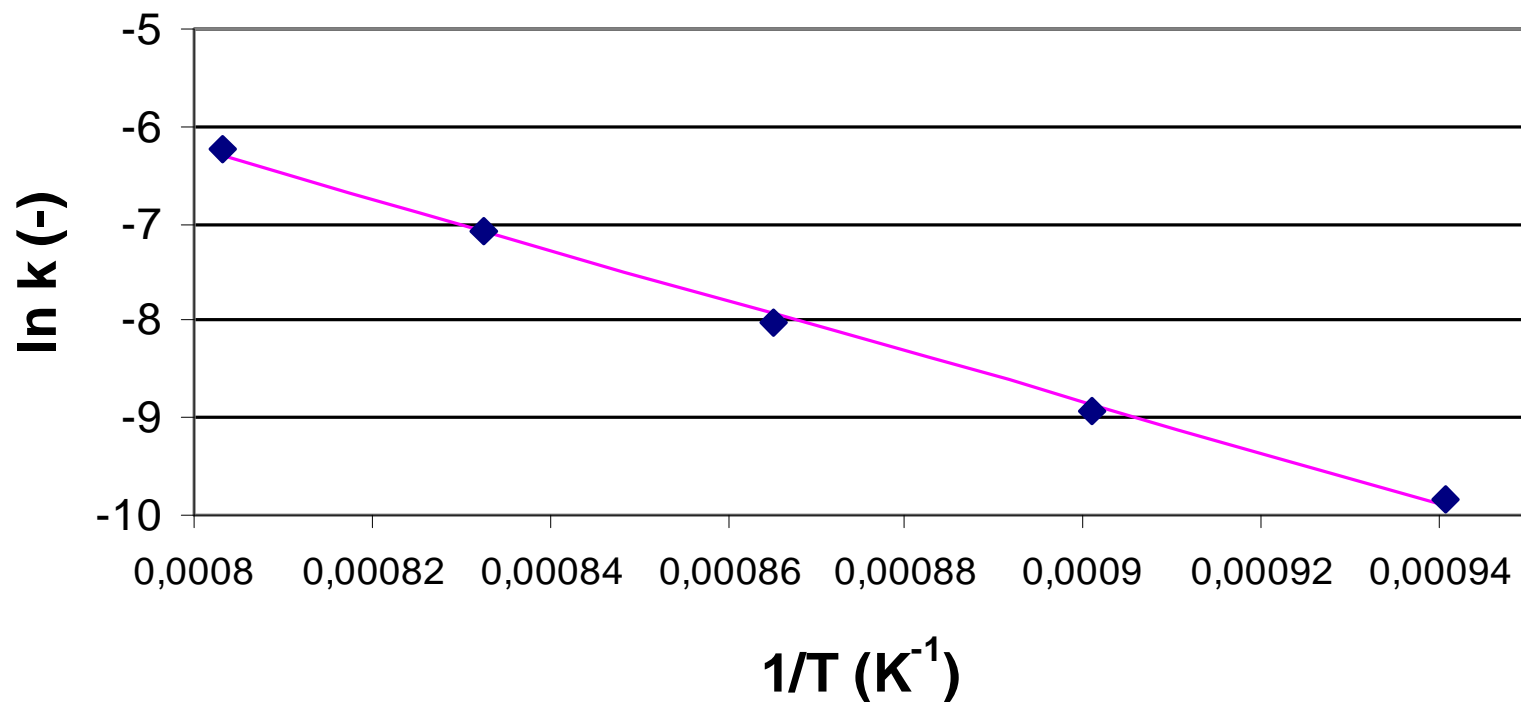
Jde tedy o lineární závislost mezi logaritmem rychlostní konstanty a převrácenou hodnotou absolutní teploty.

Protože známe k a T pro 5 různých teplot, můžeme pomocí **lineární regrese** (metodou nejmenších čtverců) sestavit graf (přímku) této závislosti.

Ze směrnice regresní přímky a z jejího absolutního členu pak vypočteme **parametry Arrheniovy rovnice A a E_A** .

teplota výpalu (°C)	absolutní teplota T (K)	$t_{1/2}$ (s)	k (s ⁻¹)
790	1063	9300	0,00005376
837	1110	3752	0,0001333
883	1156	1530	0,0003268
928	1201	586	0,0008532
972	1245	256	0,001953

Vápenec Vitošov 51

Výsledky stanovení aktivačních energií

Pomocí popsané metodiky bylo proměřeno několik vzorků vysokoprocenních vápenců z různých lokalit v České republice. Bylo stanoveno:

Vzorek	Frekvenční faktor (s^{-1})	Aktivační energie (kJ/mol $CaCO_3$)
Vitošov č. 51	$2,647 \cdot 10^6$	218,3
Vitošov č. 50	$3,063 \cdot 10^6$	219,8
Mokrá	$4,602 \cdot 10^6$	221,8
Líšeň	$6,979 \cdot 10^6$	227,7
Hranice	$15,196 \cdot 10^6$	234,2
Prachovice	$5,284 \cdot 10^6$	225,2
Čertovy schody	$51,702 \cdot 10^6$	246,9

Souvislost aktivační energie s ostatními vlastnostmi vápenců

V další práci jsme se zabývali otázkou, zda existují nějaké **souvislosti mezi aktivační energií** a frekvenčním faktorem a některými **dalšími vlastnostmi vápenců**. Pro výše uvedené vápence byly stanoveny standardní fyzikálně-mechanické parametry:

- **Hustota** podle ČSN 72 2113 v Le Chatelierově objemoměru v prostředí lakového benzínu
- **Porozita** rtuťovou tlakovou metodou
- **Melitelnost** metodou VTI
- **Nasákavost** za studena podle ČSN 72 1174
- **Pevnost při stlačení ve válci** podle ČSN 72 1175

Výpočet variačních koeficientů

- Pro jednotlivé parametry byly vypočteny variační koeficienty
- Podmínkou správnosti výpočtu korelací je totiž **co největší hodnota variačních koeficientů**
- Nejnižší variabilitu vykazují hodnoty **hustoty** vápenců. proto **nebyly do výpočtu korelací zahrnuty**.

	hustota (kg/m ³)	porozita (mm ³ /g)	K _{VTI}	Nasákavost (%)	Pevnost ve válci (MPa)	Frekvenč. faktor (s ⁻¹)	Aktiv. energie (kJ/mol)
Vitošov č. 51	2707	0,0078	1,235	0,105	3,876	2,647.10 ⁶	218,3
Mokrá	2710	0,0050	0,823	0,095	5,772	4,602.10 ⁶	221,8
Líšeň	2750	0,0071	0,992	0,090	4,158	6,979.10 ⁶	227,7
Hranice	2713	0,0063	1,239	0,196	5,257	15,196.10 ⁶	234,2
Prachovice	2745	0,0092	1,092	0,121	6,344	5,284.10 ⁶	225,2
Čertovy schody	2715	0,0077	1,202	0,040	4,057	51,702.10 ⁶	246,9
Variační koef.	0,0064	0,1821	0,1374	0,4323	0,1911	1,1907	0,041

Výpočet korelačních koeficientů

- Výpočet korelačních koeficientů byl proveden pomocí **software EXCEL**. Výsledky jsou uvedeny v následující tabulce:

	<i>Porozita</i>	K_{VTI}	<i>Nasákavost</i>	<i>Pevnost ve válci</i>	<i>Frekv. faktor</i>	<i>Aktiv. energie</i>
Porozita	1,000					
K_{VTI}	-0,919	1,000				
Nasákavost	0,933	-0,830	1,000			
Pevnost ve válci	-0,885	0,744	-0,756	1,000		
Frekv. faktor	-0,300	0,419	-0,444	0,105	1,000	
Aktiv. energie	-0,994	0,934	-0,939	0,867	0,398	1,000

- Vzhledem k velmi **malému rozsahu souboru** sledovaných dat jsou výpočty patrně **zatíženy chybami**. Proto bude nutno provést měření na větším souboru vzorků

Závěr

- Cílem provedených prací bylo **ověřit metodiku** stanovení aktivační energie rozkladu vzorků vápenců.
- Dosavadní získané výsledky naznačují, že se vápence **z různých lokalit** svou aktivační energií **liší**.
- **Výhodou metody je přesnost** – reakční rychlost se stanovuje pro více teplot a případné chyby měření se zmírní lineární regresí. Nevýhodou je **značná pracnost** tohoto postupu.
- Ukazuje se, že **aktivační energie koreluje** s některými dalšími fyzikálně-mechanickými vlastnostmi.
- Pro dosažení větší přesnosti výpočtů bude nutno opakovat měření na **větším souboru vzorků**.

Tento příspěvek vznikl za podpory
programu MPO IMPULS č. FI-IM5/027

Děkujeme za pozornost.

